

УДК 316.422 + 329.15.072.21 (477)
DOI <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2022.93.11>

О. С. ЗУБЧЕНКО

кандидат соціологічних наук,
доцент кафедри філософії та соціології
Маріупольський державний університет

ДЕКОМУНІЗОВАНА ТОПОНІМІКА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Статтю присвячено соціологічному аналізу змісту місцевих топонімів Запорізької області, які було перейменовано під час декомунізації у 2015-2016 роках. Автор розглядає декомунізацію як окремий соціальний процес, виділяючи його світоглядні, інституційні, когнітивні та культурно-інформаційні аспекти. У статті відзначається, що символи, зокрема назви вулиць, дають владу конструювати та нав'язувати своє бачення соціального простору. Процес декомунізації розглядається автором як подолання радянського і пострадянського ідеологічного впливу. Ця проблема розкривається через теоретичну (чи сприймають люди нові топоніми) та практичну (наскільки нові назви відображають місцеву айдентику) складові. Одним із основних чинників, що вплинув на темпи та зміст перейменувань, є відкритий та латентний опір з боку місцевих еліт та проросійських політичних сил. Автор виділяє вісім груп нових місцевих топонімів, три чверті із яких мають нейтрально-ойконімічний характер, 13% – відображають локальну самобутність і лише 4% пов'язані із боротьбою за свободу та незалежність України у ХХ столітті. Автор доходить висновку, що соціальний процес декомунізації топоніміки у Запорізькому регіоні розгортався у дихотомічному просторі між законодавчою вимогою позбутися радянських назв та спротивом з боку значної частини населення та місцевих еліт. Суб'єкти реалізації закону використовували дві стратегії – активну, спрямовану на творення унікального символічного простору, що відображає місцеву айдентику та загальнонаціональну культурну і політичну ідентичність та пасивну, що зводиться до суто формального виконання нормативних вимог. Перша із них більшою мірою була присутня у великих містах, а друга – у сільській місцевості. Це свідчить про політичну та організаційну незрілість органів місцевого самоврядування, намагання уникнути серйозного суспільного діалогу та максимально формалізувати процес декомунізації. У подальшому такий підхід створить чимало проблем під час проведення децентралізації та формування спроможних громад.

Ключові слова: декомунізація, місцева топоніміка, символічний простір, меморіалізація, локальна ідентичність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Карколомні зміни в Україні після перемоги Революції Гідності, окупації та анексії Криму і початку російської агресії на Сході активізували або фактично

породили з нуля багато нових суспільно-політичних феноменів, важливе місце серед яких займає декомунізація. Ми розглядаємо декомунізацію як соціальний процес, який спрямовано на світоглядну та культурну трансформацію українського суспільства, з особливим наголосом на засудженні діяльності комуністичного тоталітарного режиму та артикуляції теми національно-визвольної боротьби Українського народу у XX столітті.

На думку Ю. Шаповала, цей процес має кілька аспектів: світоглядний (прагнення сформувавши національний історичний дискурс), когнітивний (внесення нового знання до цілісного наукового концепту з його подальшим переосмисленням), інституційний (законотворча діяльність держави, що проявилась у прийнятті «законів 9 квітня» та їхньому втіленні у життя), інформаційно-культурний (широка суспільна комунікація про події історичного минулого) та просторовий (зміни у публічному просторі населених пунктів) [1, с. 110].

П. Бурд'є наголошував, що символи дають владу конструювати та нав'язувати бачення соціального простору, задають уявлення про легітимний поділ суспільства на соціальні групи. При цьому символічні владні відносини спрямовано насамперед на укріплення та легітимізацію реальної влади [2, с. 146]. Постмодерністи, зокрема, Ж. Бодрійяр, Ф. Ліотар, М. Кастельс, розглядають об'єкти соціального простору через призму їх знаково-символічної репрезентації. У цьому контексті, констатує Л. Дідик, соціокультурний простір постає площиною функціонування міфів та міфологем, спрямованих на маніпуляцію соціальними об'єктами з метою структуризації простору у відповідності з інтересами владних кіл суспільства [3, с. 31].

Відповідно топоніми також можуть сприйматися через міфологічну призму, як символ конкретної території (Хрещатик у Києві, Дерибасівська – в Одесі) та засіб її перетворення, реконструкції, утвердження нової влади (невідкладне повернення азербайджанських історичних назв населеним пунктам Нагірного Карабаху, які було звільнено від окупації).

На думку П. Юринця, руйнування цих міфів у процесі декомунізації означає подолання радянського і пострадянського ідеологічного впливу [4, с. 335]. Адже артефакти комуністичного минулого (пам'ятники, топоніміка, героїка, свята) були покликані створювати міф про безальтернативність комуністичного розвитку, сакральності рішень комуністичних вождів.

Отже, актуальність означеної проблеми постає у теоретичному (пояснення того, як сприймають люди декомунізаційні зміни – перейменування вулиць, знесення радянських пам'ятників, переосмислення сторінок історії, запровадження нових святкових та пам'ятних дат тощо) та практичному (наскільки відображають нові топоніми та пам'ятки місцеву ідентичність, чи зрозумілі вони пересічним мешканцям) вимірах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Найбільш ґрунтовним та комплексним дослідженням декомунізації в Україні як історичного, політичного, управлінського та культурного процесу по праву можна вважати монографію О. Гриценка [5]. Соціологічні та політологічні аспекти цієї проблеми аналізують М. Рябчук [6], Б. Короленко [7], В. Кулик [8], А. Олійник [9]. Осмислення масових змін топоніміки у регіонах стало предметом наукових та публіцистичних розвідок А. Тахтаулової [10], М.П'єсуха [11], В. Артюха [12], Д. Сінченка [13], О. Скороход [14] та великого колективу дніпровських соціологів [15].

Разом із тим ці наукові розвідки лише частково стосуються вивчення найбільш масових перейменувань, що охопили майже всі населені пункти регіону та тією чи іншою мірою торкнулися повсякденного життя значної кількості людей – нових назв проспектів, вулиць, бульварів, площ та інших об'єктів.

Мета статті – провести соціологічний аналіз змісту місцевих топонімів Запорізької області, які було перейменовано у ході декомунізації.

Методами дослідження ми обрали традиційний і контент-аналіз масиву топонімів, що змінили назву у 2015-2016 роках, та знаходились у відкритому доступі.

Згідно із Законом України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні 1917-1991 років та заборону пропаганди їхньої символіки» (далі по тексту – Закон), суб'єктами зміни назв, які були пов'язані із радянським минулим, визначено депутатів місцевих рад, сільських, селищних та міських голів та голів обласних державних адміністрацій. Для уникнення очікуваного саботажу, законодавець максимально технологізував цей процес, визначивши для кожного із суб'єктів конкретні терміни проведення перейменувань, протягом року із дня набуття чинності Законом.

На проходження декомунізації впливали кілька суспільно-політичних чинників. По-перше, неприховане небажання самоврядних органів під різними, навіть фантастичними приводами не виконувати вимог Закону [16]. По-друге, значний консервативний, проросійський потенціал електоральних настроїв запоріжців на тлі наближення місцевих виборів (наприклад, на позачергових парламентських виборах 2014 року майже 40% виборців підтримали «Опозиційний блок», Компартію та «Сильну Україну», що були тісно пов'язані із режимом Януковича). По-третє, критичне ставлення населення, адже політику декомунізації повністю підтримували лише 10% жителів регіону, натомість майже дві третини категорично виступали проти [17, с. 154].

Кожен із соціальних акторів, на яких було покладено функції виконання Закону, мав свої цілі та завдання. З позицій держави, це могло бути іспитом інституційної та організаційної спроможності місцевого самоврядування. Проте на тлі наближення місцевих виборів, більшість органів місцевого самоврядування зайняли вичікувальну позицію, намагаючись перекласти непопулярну місію на

новий депутатський корпус. Станом на 12 грудня 2015 року із 299 місцевих рад області свій визначений Законом обов'язок виконали лише 69 – переважно із маленьких сіл та містечок. При цьому великі міста – Запоріжжя, Бердянськ, Енергодар, Токмак, Пологи, Василівка відклали прийняття «декомунізаційних» рішень на другу декаду лютого 2016 року, а Мелітопольський міськвиконком взагалі делегував це право Запорізькій облдержадміністрації.

Очевидно, однією із причин цього стало вирішення політичними суб'єктами дилеми між Politics (тобто боротьбою за голоси виборців) і Policy (прийняттям рішень у процесі адміністрування) [18, с. 195]. Адже чимало кандидатів (зокрема, від Опозиційного блоку та «Нашого краю») будували свої кампанії на популістських гаслах недопущення перейменувань і демонтажу комуністичних пам'ятників.

Таблиця 1

**Перейменування об'єктів топоніміки у містах та районах
Запорізької області у 2015-2016 рр.**

Адміністративно-територіальна одиниця	Перейменовано ОМС	Перейменовано ОДА	Всього перейменовано
1	2	3	4
Запоріжжя	115	52	167
Мелітополь	-	90	90
Бердянськ	70	1	71
Токмак	28	5	33
Енергодар	2		2
Бердянський район	93	3	96
Василівський район	82	11	93
Великобілозерський район	14	2	16
Веселівський район	40	44	84
Вільнянський район	40	28	68
Гуляйпільський район	80	6	86
Запорізький район	58	29	87
Кам'янсько-Дніпровський район	44	33	77
Куйбишевський район	67	9	76
Мелітопольський район	103	12	115
Михайлівський район	45	4	49
Новомиkolaївський район	54	3	57
Оріхівський район	87	40	127
Пологівський район	121	4	125

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
Приазовський район	70	6	76
Приморський район	59	48	107
Розівський район	29		29
Чернігівський район	49	4	53
Токмацький район	46	1	47
Якимівський район	81	13	94
Всього	1477	442	1919

Як бачимо із таблиці, найбільший опір відчувався у Веселівському, Вільнянському, Запорізькому, Кам'янсько-Дніпровському, Орхівському та Приморському районах. Значний деструктивний вплив мала позиція окремих голів громад (Орхівського, Веселівського, Вільнянського тощо). У той же час Запорізька міська рада пішла шляхом імітації – значна частина радянських урбанонімів, зокрема, центральний проспект та вулиці в історичній частині міста, отримали нові назви, проте багато об'єктів із політичних міркувань вирішили не чіпати.

Отже, новий топонімічний ряд формувався у досить суперечливому контексті. З одного боку, на місцевих керівників тиснув загальний консервативний настрій населення, небажання щось змінювати. Разом із тим про якийсь системний, скоординований супротив не йшлося, публічний протест висловлювали хіба що ветеранські організації, «діти війни», колишні активісти забороненої Компартії та Партії регіонів. Пристрасті, що, як правило, було інспіровано локальними елітами, вирували навколо перейменування деяких населених пунктів (сел. Куйбишеве, с. Коларівка та с. Жовтневе). З іншого боку, перед громадами існувала реальна загроза «декомунізації зверху», перейменування вулиць розпорядженням голови облдержадміністрації, без урахування громадської думки.

На думку Р. Роуз-Редвуда, «іменування місць є символічним каналом, за допомогою якого будуються та легітимізуються різні масштаби політичної ідентичності» [19, р.163]. Для соціолога міський символічний простір постає як мегатекст, що об'єднує історичний досвід та соціальні практики місцевих мешканців. Найбільш поширеними символами є вулиці. М. Тахтаулова пропонує розділити урбаноніми на агломераційно-ойконімічну (засновану на географічних назвах, зокрема, мікротопонімах) та антропонімічну (базується на іменах людей або назвах певних історичних подій) групи [20]. У свою чергу, О. Суперанська ділить суспільно-культурні топоніми на комоніми, полісоніми, антропоніми, хороніми, теоніми, дромоніми та власне урбаноніми [21, с. 28]. В. Жучкевич виокремлює загальногеографічні, флористичні та топоніми, що характеризують рельєф, ґрунти та природні особливості [22, с. 129].

Таблиця 2

**Класифікація «декомунізованих» топонімів
у містах та районах Запорізької області**

Адміністративно-територіальна одиниця	Всього	Ойконіми		Антропоніми					
		Загально географічні та флористичні назви	Місцеві назви	Повернуті історичні назви	На честь діячів науки, культури, мистецтва	На честь видагних земляків	Визначні історичні події	Народні та релігійні свята	Боротьба за свободу та незалежність України
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Запоріжжя	167	23	29	19	14	38	15	2	24
Мелітополь	90	16	10	12	9	26	10	1	6
Бердянськ	71	15	12	16	7	4	6	4	7
Токмак	33	15	11				1	1	5
Енергодар	2	2							
Бердянський район	96	73	11	3		3	6		
Василівський район	93		18		4	1			1
Великобілозерський район	14	10	2					1	1
Веселівський район	84	68	12		3			2	1
Вільнянський район	68	47	5		6	2	2	2	4
Гуляйпільський район	86	59	14	7	1	4			2
Запорізький район	87	73	10		3		1		
Кам'янсько-Дніпровський район	77	56	8	4	1	3	4	1	
Куйбишевський район	75	54	14		2	3			2
Мелітопольський район	115	85	22		4	2			2
Михайлівський район	49	34	5	1	1		4	2	2
Новомиколаївський район	57	44	7			1	3		2
Оріхівський район	127	84	5		5	9	8	4	12
Пологівський район	125	98	8		8	7	1		3
Приазовський район	76	60	10		3		1	1	1
Приморський район	117	88	15	1	7	1	3		2

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Розівський район	29	28	1						
Чернігівський район	53	42	7			1		2	1
Токмацький район	47	36	9					2	
Якимівський район	94	70	15	1	2	2			4
Всього	1932	1180	260	64	80	107	65	25	82

На основі даних таблиці можна зробити висновок, що при зміні топонімів у діях регіональної влади були присутні дві стратегії.

У містах обласного значення зробили акцент на формуванні місцевої айдентики як через повернення дожовтневих, так і творення сучасних топонімічних образів. Наприклад, в історичній частині Запоріжжя старі назви повернули майже половині вулиць. Також з'явилася велика група нових топонімів, присвячених козацькому минулому Степової України – вулиці Козака Бабури, Козацьких гетьманів, Кошова, Івана Сірка, Гетьмана Івана Самойловича, Максима Кривоноса тощо. Надзвичайно важливим видається маркування у соціальному просторі міста видатних українських діячів культури, які з різних причин не належали до радянського «канону», – Василя Стуса, Єлизавети Щедровиц, Олени Теліги.

Ще одним завданням у рамках декомунізації було розкриття основних моментів дожовтневої, «нерадянської» історії міста, важливе місце в якій посідали меноніти. Адже, на думку Д. Харві, місто являє собою поле декількох дискурсивних систем, і те, що нам здається природним, рідним, аутентичним – є результатом перемоги тієї системи, на боці якої стояла або політична, або символічна влада [23, с. 420]. Завдяки наполегливості місцевих краєзнавців наші земляки дізналися про родини Нібурів, Розенталь, Андреаса Вальмана, колонії Шенвізе та Айнлагє.

На окрему увагу заслуговує меморіалізація сучасних подій, які лишаються важливим маркером суспільної та міжрегіональної диференціації. На думку М. Хальбвакса, кожна соціальна група формує загальне уявлення про власне минуле, яке відображає та легітимізує ідентичність цієї групи, і лише в цих заданих межах формується та функціонує індивідуальна пам'ять членів цієї спільноти [24]. Така пам'ять набуває особливої цінності саме тоді, коли ідентичність опиняється під загрозою, що актуально за умов російської агресії проти України.

За ініціативи родин загиблих воїнів АТО у Запоріжжі з'явилися вулиці, названі на честь Олександра Говорухи, Максима Прокуратова, Богдана Завади, Івана Гутника-Залужного, Петра Третяка, Олексія Заїки, Віталія Тіліженка, Сергія Бурлака, Михайла Гончаренка, Олександра Пивоварова, героїв 55-ї бригади (запорізькі артилеристи,

що брали участь у звільненні Слов'янська, Краматорська, обороні Дебальцевого тощо), героїв 23 та 37-го батальйонів (підрозділи територіальної оборони із Запорізької області, які брали активну участь у звільненні Донбасу), героїв 393-ї бригади, що понесла одні з найбільших втрат у Іловайській операції тощо. Також дві великі вулиці у правобережній частині міста отримали імена Героїв Небесної Сотні Сергія Синенка та Василя Сергієнка. Можна погодитись з І. Пошивайлом, що нині відстань між травматичними подіями історії та їхньою комеморацією суттєво зменшується, адже меморіалізація покликана згуртувати сучасників навколо подій історичного минулого та сформувати спільне бачення майбутнього [25].

Ще один важливий елемент із донедавна забороненого минулого – Українська революція 1917-1921 років. Разом із історією менонітів, це важлива частина ідентичності «нерадянського» Запоріжжя, про яку знають дуже мало городян. Саме тому з ініціативи істориків та активістів на карті міста увічнили імена Михайла Грушевського, Василя Вишиваного, Петра Болбочана та Олександра Вишнівського, а також подвиг Січових стрільців.

Окрім цього, в обласному центрі майже 40 нових антропонімів пов'язані із визначними регіональними постатями – промисловцями, науковцями, освітянами, спортсменами тощо.

У той же час у сільській місцевості нових, автентичних назв з'явилося мало, натомість абсолютно переважають ойконіми, із деякими вкрапленнями місцевої самобутності. За словами одного із сільських голів, географічні та флористичні назви давали навмисно, щоб уникнути чергових перейменувань «якщо влада знову зміниться» [26, с. 26].

Таблиця 3

Найбільш поширені нові топоніми по районах Запорізької області

Адміністративно-територіальна одиниця	Всього	Центральна	Українська	Молодіжна	Вишнева	Миру
1	2	3	4	5	6	7
Бердянський район	96	6	3	2	5	4
Василівський район	93	8	1	1	3	2
Великобілозерський район	16			1		
Веселівський район	84	11	1	2	3	3
Вільнянський район	68	7	4	3	3	3
Гуляйпільський район	86	8	4	2	3	-
Запорізький район	87	7	3	1	10	6

Закінчення табл. 3

1	2	3	4	5	6	7
Кам'янсько-Дніпровський район	77	5	2	2	4	2
Куйбишевський район	76	9	4	2	3	2
Мелітопольський район	115	10	1	7	6	12
Михайлівський район	49	3	2	1	3	6
Ново миколаївський район	57	5	5	1	3	1
Оріхівський район	127	4	5	3	9	4
Пологівський район	125	5	4	-	4	5
Приазовський район	76	15	2	5	4	2
Приморський район	107	14	3	-	3	6
Розівський район	29	3	2			1
Чернігівський район	53	4	2	3	3	5
Токмацький район	47	6	-	1	2	2
Якимівський район	94	13	1	1	4	5
Всього	1562	143	49	38	75	71

Провівши кореляційний аналіз даних таблиці, ми визначили, що Центральними та Миру найчастіше ставали колишні вулиці Леніна (у 83% випадків), Українськими – Радянські (у 62%), а Молодіжними – Комсомольські (у 56%). На перший погляд, помітні певні смислові паралелі, проте нові топоніми фактично не несуть жодного смислового навантаження. Такий підхід видається абсолютно хибним, адже дискусія про те, кого і як треба вшанувати у назвах вулиць, змушує людей замислюватися про цінності. В ідеалі така дискусія має бути спрямована на вироблення спільного образу майбутнього, проте у запорізькому селі декомунізація відбулась абсолютно формально. Найменш оригінальними були місцеві ради у Веселівському, Приазовському, Приморському та Якимівському районах. Отже, ми бачимо намагання уникнути серйозного суспільного діалогу та звести процес декомунізації лише до формального виконання вказівки згори.

У ході нашого дослідження ми дійшли наступних **висновків**. По-перше, соціальний процес декомунізації топоніміки розгортався у дихотомічному просторі законодавчої вимоги позбутися радянських назв та спротивом з боку значної частини населення та місцевих еліт. Як наслідок, виникали протести, тяганина із прийняттям відповідних рішень та намагання надати нових сенсів радянським назвам.

По-друге, суб'єкти процесу декомунізації, якими були місцеві ради та обласна державна адміністрація, обрали різну тактику дій. Органи місцевого самоврядування намагались всіляко відкласти перейменування, як правило, на час після місцевих виборів-2015,

особливо у великих містах. Незважаючи на наявність у перші роки після Революції Гідності великого суспільного запиту на відновлення історичної пам'яті, із цього питання так і не було започатковано широкого суспільного діалогу на локальному рівні. Про вкрай низьку соціальну та політичну зрілість самоврядних інституцій свідчить і той факт, що майже два десятки із них повністю делегували справу оновлення місцевої топоніміки за десятки, а то й сотні кілометрів, до посадовців облдержадміністрації. У подальшому така безвідповідальність створить чимало проблем вже під час проведення наступної реформи – децентралізації. Натомість обласна влада фактично була змушена проводити роботу над помилками місцевих керівників, у останні терміни, що були визначені законом.

По-третє, виокремилось дві стратегії топонімічної декомунізації – активна, спрямована на творення унікального символічного простору, що відображає місцеву айдентіку та загальнонаціональну культурну і політичну ідентичність, та пасивна, що відображала намагання лише формально виконати вимоги закону та уникнути «гострих кутів» при формуванні нових топонімічних рядів. Перша з них більшою мірою спостерігалась у містах обласного значення, а друга – у сільській місцевості.

Серед перспектив подальших досліджень у цьому напрямку можна визначити вивчення нинішнього ставлення людей до нової місцевої топоніміки, а також співвідношення старих та сучасних назв у дискурсі повсякденного спілкування.

Список використаної літератури

1. Шаповал Ю., Васильєва І., Матвієнко І. Українське суспільство у 2014-2020 роках: проблеми політики декомунізації. DOI: <https://doi.org/10.15407/uhj2020.04.110>
2. Бурдые П. Социальное пространство и символическая власть. Пер. с франц. В. Иванова. THESIS. 1993. Вып. 2. С. 137-150.
3. Дідик Л.А. Соціальний простір та Інтернет-простір: ідентифікація сучасності. *Габітус*. 2017. Вип. 3. С. 30-34.
4. Юринєць Ю.Л., Сопілко І.М., Белкін Л.М. Декомунізація в контексті інформаційної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. Вип. 8. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/82>
5. Гриценко О.А. Декомунізація в Україні як державна політика і як соціокультурне явище. К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України; Інститут культурології НАМ України, 2019. – 320 с.
6. Рябчук М.Ю. Декомунізація чи деколонізація? Що показали політичні дискусії з приводу «декомунізаційних» законів? *Наукові записки ІПЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 2. С. 104 – 117.
7. Короленко Б., Майоров М. Похорон богів. Як Україна очищається від тоталітарної спадщини. // *Український тиждень*. 2015. № 47. Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Society/152412>, дата звернення 12.10.2021.

8. Кулик В. Державна політика та громадська думка щодо пам'яті й мови в Україні після Євромайдану // *Наук. записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2017. Вип. 5-6. С. 200-212.
9. Олійник А. Реформа у сфері політики пам'яті: проміжні підсумки виконання «декомунізаційних законів». Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow report. Режим доступу: https://cdvr.org.ua/sites/default/files/attached/shadow_decomunisation.pdf, дата звернення 04.10.2021.
10. Тахтаулова М. Зміни символів чи символічні зміни або декомунізація по-харківськи. *Historians*. 11.04.2016. Режим доступу: <http://historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhki-pitannya/1870-mariia-takhtaulova-zminysymboliv-chy-symbolichni-zminy-abo-dekomunizatsiia-po-kharkivsky>, дата звернення 29.09.2021
11. П'єцух М. Щорс в законі. Як Кличко провалив декомунізацію. *Українська правда*. 20.05.2016. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/articles/2016/05/20/7109125>, дата відвідування 29.09.2021.
12. Артюх В. Про зміну комуністичної топоніміки у місті Суми. *Historians*. 06.08.2016. Режим доступу: <http://historians.in.ua/index.php/en/istoriya-i-pamyat-vazhkipitannya/1960-v-yacheslav-artyukh-pro-zminu-komunistychnoyi-toponimiky-umistisumu>, дата звернення 28.09.2021
13. Сінченко Д. Кропивницький: місто паралельних вимірів. Режим доступу: <http://www.eastbook.eu/ua/2016/11/кропивницький-місто-паралельних-вимірів>, дата звернення 01.10.2021.
14. Скороход О. Без Леніна, але з Гавелом та Шухевичем: Трироки декомунізації. *Цензор.Нет*. 18.05.2018. Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/resonance/3066835/bez_lenina_ale_z_gavelom_ta_shuhevychem_try_roky_dekomunizatsiyi, дата звернення 02.10.2021
15. Особистість і соціальні інститути в урбанізованому суспільстві: місто Дніпро. Монографія: в 2 томах / В. В. Кривошеїн, О. Ю. Висоцький, В. В. Ніколенко та ін.; за заг. ред. В. В. Кривошеїна. Том 1. Дніпро.: ДНУ, 2018. 289 с.
16. Бучная А. Как проходит декоммунизация в селах Приморского района. Режим доступа: <http://pro.primorsk.biz/content.php?id=494>, дата посещения 09.10.2021
17. Яковлев Д.В. Социология политического выбора: контуры теории. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2016. № 10. С. 194-197.
18. Ашурбеков А.А. Політичні преференції мешканців промислового регіону у соціологічному вимірі (на прикладі м. Запоріжжя). Дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2016. 240 с.
19. Rose-Redwood R., Alderman D., Azaryahu M. Collective memory and the politics of urban space: an introduction // *GeoJ*. 2008. Vol. 73. Iss. 3. P. 161-164.
20. Тахтаулова М. Топоніміка сучасного Харківя: реалії та перспективи. Режим доступу: <http://www.historians.in.ua/index.php/en/doslidzhennya/1587-mariia-takhtaulova-toponimika-suchasnoho-kharkova-realii-ta-perspektyvy>, дата звернення 03.10.2021
21. Суперанская А. В. Имя через века и страны. М. Наука, 1967. 96 с.
22. Жучкевич В. А. Общая топонимика Изд. 3-е, испр. и доп. Минск : Высшая школа, 1986. 287 с.

23. Міхеєва О.К. Соціальний простір міста: можливості «причитування» та управління. Збірник наукових праць ДонДУУ: «Соціологія управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». 2007. Т. VIII. Вип. 3. С. 413-422.

24. Кісь О. Р. Колективна пам'ять та історична травма: теоретичні рефлексії на тлі жіночих спогадів про Голодомор. Режим доступу: <https://uamoderna.com/md/216-216>, дата звернення 17.10.2021.

25. Пошивайло І. В. Увічнити чи забути? *Український тиждень*. 2021. № 40. С. 46.

26. Звіт про результати соціологічного дослідження «Електоральні настрої запоріжців: осінь 2015» / За ред. Зубченка О.С. Запоріжжя, Південноукраїнський гуманітарний альянс, 2015. 36 с.

Zubchenko O. S. The toponymy of the Zaporozhye region has been de-communized: sociological analysis

The article is devoted to the sociological analysis of the content of local toponyms of Zaporizhia region, which were renamed during decommunization in 2015-2016. The author considers decommunization as a separate social process, highlighting its ideological, institutional, cognitive and cultural-informational aspects. The article notes that symbols, including street names, give the power to construct and impose their vision of social space. The process of decommunization is considered by the author as overcoming the Soviet and post-Soviet ideological influence. This problem is revealed through the theoretical (whether people perceive new toponyms) and practical (how new names reflect the local identity) components. One of the main factors influencing the pace and content of the renaming is open and latent resistance from local elites and pro-Russian political forces. The author singles out eight groups of new local toponyms, three quarters of which have a neutral-economic character; 13% – reflect local identity and only 4% are related to the struggle for freedom and independence of Ukraine in the XX century. The author concludes that the social process of decommunization of toponymy in the Zaporizhia region unfolded in a dichotomous space between the legislative requirement to get rid of Soviet names and resistance from a large part of the population and local elites. The subjects of the law used two strategies – active, aimed at creating a unique symbolic space that reflects the local identity and national cultural and political identity, and passive, which is reduced to a purely formal implementation of regulatory requirements. The first of them was more present in large cities, and the second – in rural areas. This indicates the political and organizational immaturity of local governments, efforts to avoid serious public dialogue and to formalize the process of decommunization. In the future, this approach will create many problems during decentralization and the formation of affluent communities.

Key words: decommunization, local toponymy, symbolic space, memorialization, local identity.